

УДК 911:339.92(477.82)

DOI <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.4.07>

Ірина Мандрик

кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри економічної та соціальної географії,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
mandryk2008@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9760-0130>

ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Досліджено просторові особливості міжнародного територіального співробітництва Волинської області. Розкрито суть та види міжнародного територіального співробітництва. Проаналізовано динаміку кількості підписаних угод про співробітництво між Волинською областю та регіонами іноземних держав протягом 1995–2023 рр. Виявлено позитивну динаміку підписання договорів упродовж останніх років. Розглянуто географічну структуру міжнародного територіального співробітництва Волинської області. Встановлено, що Волинська область співпрацює з 8 іноземними державами не тільки Європи, а й Латинської Америки. Підкреслено, що за кількістю підписаних угод Волинська область завдяки сусідському положенню найтісніше співпрацює з польськими регіонами, насамперед із Люблінським воєводством. Акцентовано увагу на тому, що географія міжнародного територіального співробітництва Волинської області розширюється, особливо на рівні міст і територіальних громад.

Ключові слова: міжнародне територіальне співробітництво, угода, регіон, Волинська область.

Mandryk Iryna. GEOGRAPHICAL ASPECTS OF INTERNATIONAL TERRITORIAL COOPERATION OF VOLYN REGION

Abstract. Spatial features of international territorial cooperation of the Volyn region were studied. The essence and types of international territorial cooperation are revealed. The dynamics of the number of signed cooperation agreements between the Volyn region and regions of foreign countries during 1995–2023 were analyzed. The positive dynamics of signing cooperation agreements in recent years was revealed. The geographical structure of the international territorial cooperation of the Volyn region is considered. Spatial differences in the levels of intensity of interregional cooperation between the administrative-territorial units of the Volyn region and foreign countries in terms of the number of signed agreements on cooperation and partnership cooperation were revealed. It was established that the Volyn region cooperates with the administrative and territorial units of 8 foreign countries, not only in Europe, but also in Latin America. It is emphasized that due to the number of signed agreements, the Volyn region cooperates most closely with the Polish regions, primarily with the Lublin Voivodeship, due to its neighboring status. It is noted that the cooperation between the Volyn region and Belarus was terminated with the beginning of the full-scale invasion of Russia on the territory of Ukraine, despite the large number of signed agreements. Attention is focused on the fact that the geography of international territorial cooperation of the Volyn region is expanding, especially at the level of cities and territorial communities. It is indicated that the international territorial cooperation of the Volyn region is both symmetrical, i.e. between administrative-territorial units of the same level, and asymmetric, i.e. between regions of different ranks.

Key words: international territorial cooperation, agreement, region, Volyn region.

Актуальність теми дослідження. Після реформи децентралізації, яка відбувалася в Україні протягом 2015–2020 рр., територіальні громади, органи місцевого самоврядування, їх асоціації та добровільні об'єднання, місцеві органи виконавчої влади отримали широкі можливості й повноваження для здійснення міжнародного співробітництва з подібними органами інших держав. На нинішньому етапі євроінтеграції України міжнародне територіальне співробітництво для територіальних громад і регіонів є основою для отримання європейського досвіду планування свого розвитку, вибору способів і форм вирішення проблем. Таке співробітництво також розширює можливості для реалізації спільних проєктів [9].

Серед регіонів України Волинська область сьогодні є одним із найактивніших учасників міжнародного територіального співробітництва, що зумовлено, насамперед, її прикордонним положенням. Зрозуміло, що Волинь найінтенсивніше співпрацює з прикордонними воєводствами Польщі. Однак, в останні роки у зв'язку з розширенням своїх повноважень під час адміністративної реформи територіальні громади, органи місцевого самоврядування налагоджують тісні зв'язки не тільки з прикордонними регіонами сусідніх держав, а й з територіальними громадами багатьох зарубіжних країн. Тому таке дослідження міжнародного територіального співробітництва Волинської області з іноземними державами з позицій суспільної географії є досить актуальним.

Стан вивчення питання з аналізом основних праць. Проблематика міжнародного територіального співробітництва України досить широко висвітлюється у публікаціях вітчизняних науковців, у тому числі Волинського національного університету імені Лесі Українки. Теоретичні аспекти міжнародного міжтериторіального, міжрегіонального, транскордонного і побратимського співробітництва висвітлені у наукових публікаціях О. Бабінової [1], П. Беленького, О. Богородецької та В. Лажніка [2], О. Васильєвої, М. Долішнього, О. Клімович, Н. Кухарської, П. Луцишина, Р. Мадяр, Л. Мельник [7], Н. Мікули [8], В. Подорожнього [9], І. Сторонянської, І. Студеннікова та ін. Окремі аспекти українсько-польського співробітництва розглянуті у працях О. Богородецької, Р. Гришко, В. Колесника, Ю. Окуньовської, І. Павлік та ін. Нами досліджувалися географічні аспекти міжрегіонального співробітництва прикордонних областей України, у тому числі Волинської області, з воєводствами Польщі [5; 6]. Натомість суспільно-географічні дослідження міжнародного територіального співробітництва Волинської області з регіонами інших держав не тільки Європи, а й світу у вітчизняній науковій літературі не представлені, що й зумовило вибір теми наукової статті.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є виявлення просторових особливостей міжнародного територіального співробітництва Волинської області. Відповідно до мети вирішувалися такі **завдання**: розкрити суть, види та особливості міжнародного територіального співробітництва; проаналізувати динаміку підписання угод про міжнародне співробітництво між Волинською областю та її окремими адміністративно-територіальними одиницями й регіонами іноземних держав; визначити географічну структуру міжнародного територіального співробітництва Волинської області.

Методи та матеріали дослідження. Поставлені завдання виконувалися на основі системного підходу із застосуванням таких загальнонаукових методів, як: аналізу та синтезу – під час опрацювання літературних і статистичних джерел із метою визначення форм і напрямів міжнародного територіального співробітництва Волинської області; історичний – для вивчення динаміки підписання угод про співпрацю між Волинською областю та її адміністративно-територіальними одиницями нижчого рангу та регіонами різних рівнів зарубіжних країн; статистичний – для аналізу кількості підписаних угод; графічний – для наочного відображення динаміки підписаних угод та географічної структури міжнародного територіального співробітництва Волинської області; порівняльний – для визначення просторових відмінностей у рівні інтенсивності міжтериторіальних зв'язків. Під час дослідження були використані аналітичні та статистичні матеріали Волинської обласної військової державної адміністрації [3] й окремих територіальних громад Волинської області.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В останні роки міжнародне співробітництво регіонів України з іноземними державами набуває все більшого значення. Про це свідчить прийняття 24 квітня 2024 р. Закону «Про міжнародне територіальне співробітництво України» [4], який гармонізував визначення міжнародного територіального, міжтериторіального, міжрегіонального й транскордонного співробітництва із європейським законодавством.

На думку Н. Мікули, міжнародне співробітництво регіонів здійснюється як міжтериторіальне, міжрегіональне та транскордонне [8]. На нашу думку, до міжнародного територіального співробітництва можна також віднести міжмуніципальне, партнерське та побратимське співробітництво.

У Законі України міжнародне територіальне співробітництво розглядається як сукупність взаємовідносин, які спрямовані на встановлення та поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між суб'єктами та учасниками таких відносин в Україні та відповідними суб'єктами й учасниками таких відносин іноземних держав [4]. Згідно Закону «Про міжнародне територіальне співробітництво України» міжтериторіальне співробітництво – це вид міжнародного територіального співробітництва, крім відносин транскордонного співробітництва, між суб'єктами й учасниками таких відносин у межах регіонів та територій України та відповідними суб'єктами й учасниками таких відносин в іноземних державах, які безпосередньо не прилягають до державного кордону України. Міжрегіональне співробітництво окреслює правові рамки територій, що стоять на другому після центрального рівня (наприклад, для України – це області та Автономна республіка Крим, м. Київ та Севастополь, для Польщі – воєводства, для Австрії, Німеччини – землі тощо). Натомість транскордонне співробітництво передбачає співпрацю суміжних територій сусідніх держав, які безпосередньо прилягають до державного кордону України [8]. Міжмуніципальне співробітництво – це вид міжтериторіального співробітництва, суб'єктами якого є територіальні громади [9]. Побратимське співробітництво передбачає співпрацю між двома містами різних країн через підписання угоди про дружбу й співробітництво для всебічної співпраці та обміну досвідом у галузі економіки, культури, освіти, спорту, туризму, ведення міського господарства тощо [2]. Міжнародне партнерство – це добровільна угода про міжнародну співпрацю між двома або більше сторонами, в якій усі учасники домовляються працювати разом для досягнення загальної мети або виконання певної задачі та розділяти ризики, відповідальність, ресурси, правомочність і прибуток [10]

Таким чином, міжнародне територіальне співробітництво України може реалізовуватись на рівні областей, районів, територіальних громад, міст, сіл, а також на іншому рівні регіонального характеру (зокрема, це підписання угод із різними об'єднаннями, союзами, асоціаціями іноземних держав).

Міжнародне територіальне співробітництво Волинської області охоплює всі його види й базується на підписанні низки угод і договорів про співпрацю в різних сферах на різних територіальних рівнях: область – воєводство (земля, провінція), район – повіт (графство), територіальна громада – гміна, а також між окремими містами та селами.

Аналіз динаміки та загальної кількості підписаних угод у різних сферах на різних рівнях адміністративно-територіального устрою свідчить про те, що Волинська область активно співпрацює з різними регіонами іноземних держав. Протягом 1995–2023 рр. Волинською областю загалом підписано 127 угод про міжнародну співпрацю в різних сферах (рис. 1).

Згідно наведених даних на рисунку 1, міжнародна співпраця Волинської області розпочалася з 1995 р. із підписання двох договорів. Упродовж 1990-х рр. інтенсивність міжнародної територіальної співпраці Волинської області була незначною (1 підписана угода за рік). Починаючи з 2000 р., спостерігається позитивна динаміка щодо підписання угод про міжнародну співпрацю Волинської області у різних сферах. Протягом 2000–2020 рр. в середньому підписувалося від 2 до 6 угод на рік (виключення 2016 р. – 14 угод). Новий етап міжнародного територіального співробітництва Волинської області розпочався з 2021 р., коли в результаті реформи децентралізації органи місцевого самоврядування отримали значні повноваження. Якщо у 2021 р. було підписано 6 угод, у 2022 р. – 9 угод, то у 2023 р. вже 16 (рис. 1).

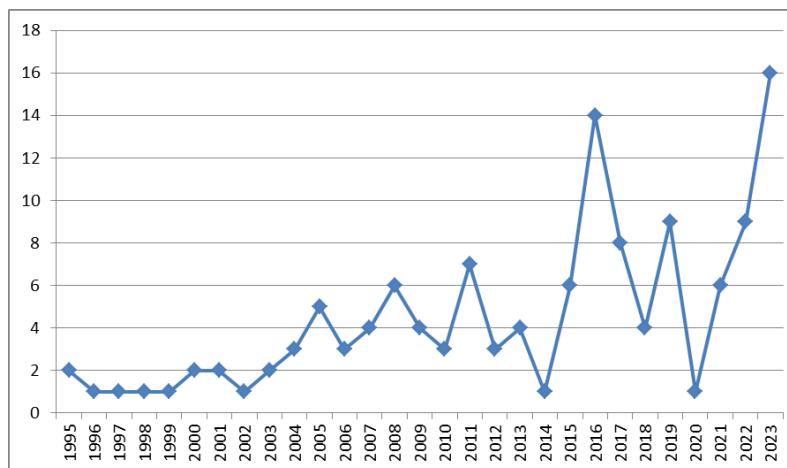

Рис. 1. Кількість підписаних угод про міжнародне співробітництво між Волинською областю та регіонами іноземних держав у 1995–2023 рр. (побудовано за: [3])

Географія міжнародного територіального співробітництва Волинської області досить широка. Волинь співпрацює з регіонами 8 країн світу (рис. 2, 3). Завдяки сусідському положенню Волинська область має найтісніші зв'язки з польськими регіонами. Загалом між Волинською областю та воєводствами Польщі підписано 92 угоди про співробітництво, що становить 72,4% від усіх підписаних угод (рис. 3). Найбільшу кількість угод (49) Волинська область уклала з прикордонним Люблінським воєводством, що також пов'язано із співробітництвом у рамках єврорегіону «Буг». Унікальною в цьому аспекті є співпраця між Волинською областю та воєводствами, які не мають спільного кордону – з Підляським, Підкарпатським, Мазовецьким, Лодзинським, Великопольським, Куяво-Поморським, Великопольським, Свентокшинським і Вармінсько-Мазурським [6].

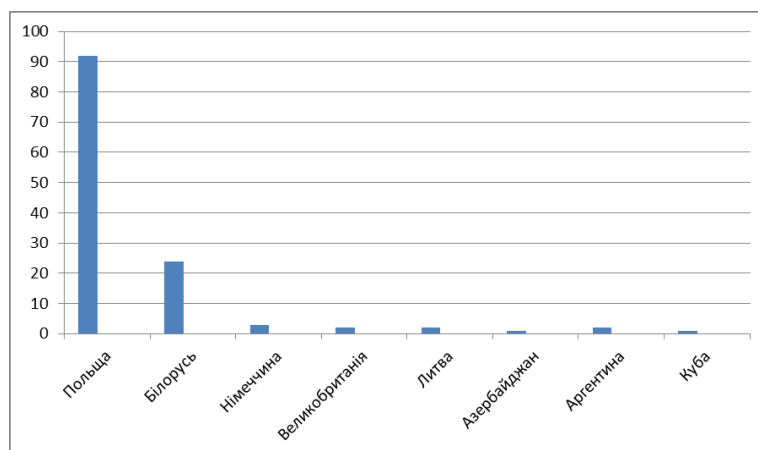

Рис. 2. Кількість міжнародних угод між адміністративно-територіальними одиницями Волинської області з іноземними державами, укладеними у 1995–2023 рр. (побудовано за: [3])

Друге місце за кількістю підписаних угод займає Білорусь (24 угоди). До 2022 р. Волинська область активно співпрацювала з прикордонними областями Білорусі, насамперед, з Брестською областю в рамках єврорегіону «Буг». Однак, після повномасштабного вторгнення росії на територію України Волинська область повністю припинила співпрацю з білоруськими регіонами.

Слід зазначити, що Волинська область співпрацює не тільки з прикордонними регіонами сусідніх держав, а й з територіями тих країн, які не мають спільного кордону з Україною й розташовані не тільки в Європі, а й у Латинській Америці. Зокрема, серед європейських країн

Волинь співпрацює з Німеччиною, Великобританією, Литвою, з азійських країн – з Азербайджаном (м. Гянжа). Серед країн Латинської Америки Волинська область має підписані угоди про співробітництво з провінцією Чако (Аргентина) та провінцією Пinar дель Ріо (Куба). Однак, частка цих країн у географічній структурі міжнародного співробітництва поки що незначна (рис. 3).

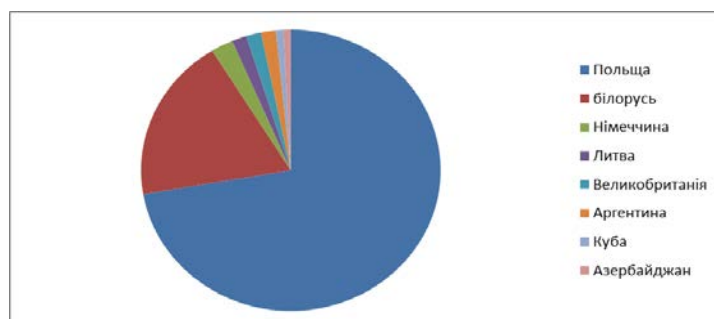

Рис. 3. Географічна структура міжнародного територіального співробітництва України (у % до загальної кількості підписаних угод) (побудовано за: [3])

Висновки. Отже, міжнародне територіальне співробітництво Волинської області виходить на якісно новий рівень розвитку, де приналежність до прикордоння втрачає свою домінуючу роль. Волинська область серед областей України є одним із найактивніших учасників міжнародного територіального співробітництва, про що свідчить позитивна динаміка підписання угод з іноземними державами у різних сферах на різних рівнях адміністративно-територіального устрою. Географічна структура міжнародного територіального співробітництва Волинської області представлена 8 країнами світу. Завдяки сусідському положенню Волинська область має найтісніші зв'язки з польськими регіонами, на які припадає понад 72% усіх підписаних угод. Інтенсивність співпраці з іншими країнами світу значно менша, хоча активізується підписання угод із регіонами Литви, Німеччини, Великобританії, інших європейських країн.

Новизна дослідження полягає у вивченні міжнародного територіального співробітництва Волинської області з позицій суспільної географії. Проаналізовано динаміку кількості підписаних угод про міжнародне співробітництво між Волинською областю та її окремими адміністративно-територіальними одиницями та регіонами іноземних держав. Визначено географічну структуру міжнародного територіального співробітництва Волинської області.

Список використаних джерел:

1. Бабінова О.О. Міжрегіональне співробітництво: зміст, форми, роль та проблеми реалізації в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. 2011. Вип. 4 (11). С. 15–17.
2. Богородецька О.І., Лажнік В.Й. Побратимські зв'язки як форма міжнародного співробітництва прикордонних територій. *Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 16–17 жовт. 2008 р. / за ред. В.Й. Лажніка і С.В. Федонюка. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. С. 134–135.
3. Волинська обласна військова адміністрація : *веб-сайт*. URL: <https://voladm.gov.ua/> (дата звернення: 22.08.2024).
4. Закон України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» від 24.04.2024 № 3668-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text> (дата звернення: 20.08. 2024).
5. Мандрик І., Маковецька Л., Сосницька Я. Просторові особливості міжрегіонального співробітництва прикордонних областей України з воєводствами Польщі. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. № 3 (3). С. 43–51. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.05>.
6. Мандрик І. Просторові аспекти міжрегіонального співробітництва Волинської області з воєводствами Польщі. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. інтер-

- нет-конференції / за ред. Ю.М. Барського та В.Й. Лажніка, м. Луцьк, 12–14 квітня 2024 р. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2024. С. 153–155.
7. Мельник Л.А. Міжрегіональне співробітництво в Україні: форми та пріоритетні напрями розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1169> (дата звернення: 23.08.2024).
 8. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2004. 395 с.
 9. Подорожній В. Транскордонне та міжтериторіальне співробітництво: нереалізовані потенціал та можливості. URL: <https://www.csi.org.ua/news/transkordonne-ta-mizhterytorialne-spivrobitnyctvo-nerealizovani-potenczial-i-mozhlyvosti/> (дата звернення: 25.08.2024).
 10. Черкасова В.В. Специфіка міжнародного партнерства та співробітництва. Спільні та відмінні риси. Взаємозв'язок. URL: http://www.confcontact.com/20121221/4_cherkasova.htm (дата звернення: 28.08.2024).

References:

1. Babinova, O.O. (2011). Interregional cooperation: content, forms, role and problems of implementation in Ukraine. *Public administration and local self-governmen*, 4 (11), 15–17 [In Ukrainian].
2. Bohorodetska, O.I, Lazhnyk, V.Y. (2009). Sister-city relations as a form of international cooperation of border areas. *Problems of development of border areas and their participation in integration processes: materials of the VI International scientific and practical conference*, (Lutsk, October 16–17, 2008) / ed. by V.Y. Lazhnyk and S.V. Fedoniuk. Lutsk: Publishing house "Vezha" of Lesya Ukrainka Volyn State University, 134–135 [In Ukrainian].
3. Volyn Regional Military Administration: *website*. (2024). Retrieved 15.08.2024 from <https://voladm.gov.ua/> [In Ukrainian].
4. Law of Ukraine "On International Territorial Cooperation of Ukraine" dated 04/24/2024 No. 3668-X. (2024). Retrieved 20.08.2024 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text> [In Ukrainian].
5. Mandryk, I., Makovetska, L., & Sosnytska, Ya. (2024). Spatial features of interregional cooperation of the border regions of Ukraine with the voivodships of Poland. *Geographical Journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*, 3(3), 43–51. <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.05> [In Ukrainian].
6. Mandryk, I. (2024). Spatial aspects of interregional cooperation of the Volyn region with the voivodships of Poland. *Problems of development of border areas and their participation in integration processes: materials of the VII International scientific and practical conference*, (Lutsk, April 12–14, 2024) / ed. by Yu.M. Barskyi and V.Y. Lazhnyk. Lutsk: FOP Majula Yu.M., 153–155 [In Ukrainian].
7. Melnyk, L.A. (2018). Interregional cooperation in Ukraine: forms and priority directions of development. *Public administration: improvement and development*, 1. Retrieved 22.08.2024 from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1169> [In Ukrainian].
8. Mikula, N. (2004). Inter-territorial and cross-border cooperation: monograph. Lviv: IRD NAS of Ukraine, 395 [In Ukrainian].
9. Podorozhnyi, V. (2023). Cross-border and interterritorial cooperation: unrealized potential and opportunities. Retrieved 25.08.2024 from <https://www.csi.org.ua/news/transkordonne-ta-mizhterytorialne-spivrobitnyctvo-nerealizovani-potenczial-i-mozhlyvosti/> [In Ukrainian].
10. Cherkasova, V.V. (2012). The specifics of international partnership and cooperation. Common and distinctive features. Interconnection. Retrieved 28.08.2024 from http://www.confcontact.com/20121221/4_cherkasova.htm

Стаття надійшла до редколегії
17.08.2024 р.